

*Acta synodalia, geconcipieert binnen Boelsuaert
op den 6 Junij anno 1615. 2)*

Na aenroepinge van den name Godes is bij de meeste stemmen in praesidem gecoren de eerwaardige ende welgeleerde JOANNES BOGERMAN, dienaer des h. evangelii van Lieuvarden, ende JOANNES JOANNIS BILT, dienaer des h. evangelii tot Worckum, in scribam.

Na desen zijn oevergelevert ende gelesen ende daerna geaprobeert die credensbrieven van den committeerde van den E. h. Gedeputeerde ende van alle classen.

Ende zijn als committeerde verordent van den h. Gedeputeerde die E. ende erentvheste BOCKE VAN BURMANIA ende de vrome ende godtzalige DIRCK TIJSSSEN, van welcke BOCKE VAN BURMANIA niet verscenen en is omt overlijden van sijnen wijfs vader.

1) Deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

2) In marg. staat met dezelfde hand bovenaan de bladzij »voor den classe van Sneeck.»

Ende vut den classe van Boelsuaert verscenen die welgeleerde GODTSCALCH AELTIUS, dienaar van Boelsuaert, ende JOANNES JOANNIS BILT, dienaar des h. evangeliï tot Worckum, ende de vrome GYSBERT JANSZ, ouderling van Boelsuaert, ende LIJCKE JEDESZ, ouderling van Worckum;

vut den classe van Franiquer die welbedaechde ende geleerde JARICHUS WILHELMI, dienaar tot Achlum, ende MELJNARDUS VOMMELII, dienaar tot Schalsum, ende de erentvheste TACO VAN HEMSTRA, ouderling tot Kymsuurt ende WIJBE JACOBS, ouderling tot Franiquer;

vut den classe van Doccum die welgeleerde PETRUS HERMANI, dienaar des h. evangeliï tot Doccum, ende POPPIUS CORNELII, dienaar des h. evangeliï tot Aelsum, mitsgaders D. D. MELJNARDUS AETSEMA, secretaris der amara-liteijt tot Doccum, ende HEIJN CLAESZ tot Morra; welke MELJNARDUS AETSEMA met ontschuldige van tzijnent wegen gedaen niet verscenen en is nochte POPPIUS voorss.;

vut den classe van Lieuvarden de welgeleerde JOANNES BOGERMAN, dienaar des h. evangeliï tot Lieuvarden, ende VINCENTIUS JACOBI, dienaar des evangeliï tot Leckum, ende die vrome ende erentvheste RENNICUS ATZMA, ouderling tot Lieuvarden, ende POPKE RHOORDA, ouderling tot Grouv;

vut den classe van Sevenwoude de welgeleerde ABRAHAMUS DOMINICI, dienaar des h. evangeliï opt Herenfeen, ende GERARDUS FOCKINGIUS, dienaar des evangeliï tot Oosterzee, ende de vrome HIJS JASPERZ, ouderling van Tiarckgaest, ende STELNTIE TLIJSESZ, ouderling van Oosterzee;

vut den classe van Sneeck de welgeleerde FLORENTIUS JOANNIS, dienaar des h. evangeliï tot Sneeck, ende GERARDUS KLEBUCKERUS in Oosthem als dienaar, ende de vrome JURIEŃ MICHIELSZ, ouderling van Sneeck, ende WIJBREN HEERCKES, ouderling tot Boesum.

Na desen is een oeversien gedaen oever de acten van den laestgehoudene synodi om toe sien, watter in gedaen ofte ongedaen gelaten was.

Ende op het 2 gravamen classis Sneconicae van den jare voorleden nopende de onderscrievinge van de Nederlantsche Confessie ende Cathagismus etc. is de vorige resolutie verstercket ende den classen specialijck belast, sovele in dien noch niet gedaen, datselve in alle sorchvuldicheijt toe besluijten, dattet mach gescieden tot bewaringe ende bevorderinge van eenicheijt.

Op het 1 gravamen classis Bolsuardianaee nopende het stemmen der ledematen tot eenen dienaar etc. is van noden gevonden, dat sonder versuymenisse om de grote nootwendicheijt der sake van den deputaten synodi aengehouden werde op den inhoud des gravaminis eerst bij den heren Gedeputeerde ende bij geval van weijgeringe bij den heren volmachten onses lantscaps.

Op het 3 gravamen belangende het boockdruicken etc. is voor goet aengesien, dat het concept aen alle classen eerst sal worden oevergesonden, ende in alle vlijt daerop gelet zijnde salt gestelt worden in handen van den deputaten ende van haer op het navolgende synodum gebracht ende geexhibeert worden.

Op het 4 gravamen nopende de versendinge der kinderen buyten dese provincien in Papistische scholen etc. daerop heeft die heer DIRCK TYSSSEN verclaringe gedaen bij den heren wat gedaen toe sijn om vutgefoert te worden.

Ontfangen niettemin hierenbenedeffens de deputaten synodi expressen last om op de bevordering deses articuls ende anderen aengefangen ende onafgedaen bij den heren aen te houden ende memorie te doen wesen.

Oock sal ijder classis exempelen inbringen van hare plaetzen, ende dat daerin versien werde, eerst bij hare eijgen oeverheden aenhouden, ende so deselve in gebreke blijven, haren wederfaren aen den deputaten remonstreren, die sulcx ende bijsonder oock van de Jesuitische scholen aen den heren Gedeputeerde mogen versuicken, dat gene kinderen der ingesetenen daertoe gesonden ofte daerbij geleden mogen worden.

Op het 2 gravamen classis Franequeranae aengaende d'ongelijckheit, die in trouven ende doopen gespuert wort etc., blijft dit synodus op de voorige resolutien staen, anno 1588 genomen tot Bolsuaert, anno 1595 genomen tot Franiquer, anno 1604 genomen tot Doccum ende anno 1610 genomen tot Harlingen, ende besluit (om eenmael een vutcoopste in desen toe krijgen) ende dat voor den laesten mael, dat een iegelijck beswaerde dienaer ofte kercke sijnen swaricheijt ende sijn redenen waerom sal inbringen bij geschrifte cortelijck, gelijk oock ter anderen zijde cortelijck sal gescieden van den anderen. Ende sullen de swaricheden der kercke bij een iegelyck classen met hare redenen versamelt worden ende van haer (duer hare committeerde) in handen der deputaten worden gestelt, die se (nadat se gebracht sullen zijn in oordere van haer) met de gravaminibus aen den classen sullen oeversenden, opdat beijde in den aencomenden synodo gesien ende oevergewogen een eenparige foet geraempt mach worden streckende tot de meeste vrede ende stichtinge der kercke. Ende opdat in desen nijmant onwetenheijt praetendere ofte namaels oorsake neme van beswaringe, wort den classen belast, dat se om memorie van desen toe houden de acta synodalia in de laeste ofte naest aen de laeste versameling van het toecomende synodi sullen voorlesen ende allen dienaeren ende kercken van gaercoopste specialijck verwittigen.

Op het gravamen classis Doccumanae nopende het extract etc. is goet-

gefonden tot meerder bevorderinge, dattet eerstelijck aen den classen sal gesonden worden, die het niet oversien en hebben, diewelcke bij sint Jacob datselve sullen doen sijn in handen van den deputaten synodi met haren adwijs, dewelcke hetselve (oordere bij haer daerin gestelt sijnde) sullen in sijn behoorlijke ordere stellen ende volcomelijck absolveren ende het toecomende synodo doen in handen krijgen, die het oevergesien ende gelesen hebben sullen haren adwijs tegenwoordelijck daerin doen ende daervan geven om in desen sake bij trappen toe gaen tot sijnen eijnde. Ende also bij omvraginge bekent geworden is, dat alle classes hetselve hebben ontfangen exempt het classis van Doccum, is het classi van Lieuvarden last gegeven om tzelve hun toe te seicken.

Beramingen, gevallen naer noen den 6 Junij.

In de sake van LAMBERT JANSZ, die om befonden simoniam van den vorigen synodo twee jaren van sijnen ampt gesuspendeert is ende daerenboven na expiratie deser jaren verboden is sijnen dienst in desen provincie toe betreden etc., is besloten, diewijl hij den inhoud van den sententie niet en is nagegaen, ende noch in sijnen deportament van den deputaten des voorleden synodi niet is gevordert bij den E. h. Gedeputeerde, dat dese sake in last sal blijven van den deputaten om bij den E. h. Gedeputeerde aenhoudelijck oever de verfullinge voorgemelder sententie aen toe staen.

Voorts also seker request van wegen LAMBERT JANSZ den broderen deses tegenwoordigen synodi is ingekeert, van inhoud dat den broderen wilde behagen den sententie des voorleden synodi te refunderen ende hem in sijnen dienst toe verdragen etc. ende daerbij verstaen werde bij den broderen, dat hij (LAMBERT JANSZ) selve tegenwoordich was ende van begeren om bij den broderen in toe staen ende gehoord te worden, is hem inganck ende gehoor van den broderen gegunnet.

Ende na onderlinge communicatie van redenen tusschen hem ende den synodum gevallen, ende nadat vut hem verstaen was in de sake selve hem genen schult te conen kennen, voor ende alleer hem sulcx bewesen werde, dat hij seijde alsoch niet toe sijn gesciet, is eijndelijck (alzo sijn andere redenen ende requeste in substantia waren van een inhoud) sijn redenen ende request beantwoort met navolgende resolutie.

Op den requeste van LAMBERT JANSZ van inhoud zijnde, dat men sijnen sake soude refunderen ende hem in plaetze, daer hij staet in dienste, verdragen etc., hebben wij synodus, nadat wij LAMBERT JANSZ bij instaan ende monde hadden verstaen ende vut hem vernomen, dat hij in forma den voorige resolutie des synodi niet wilde nagaan noch oock sich judicio

deses tegenwoordigen synodi susteren nochte haren oordel absoluytelijck verwachten, maer in aensien van sulcx blijven bij sijnen gedanen appel opt synodum nationalem, hebben wij synodus (seggen wij) eendrachtelijck besloten ons den resolutie des vorigen synodi geheel te conformeren ende gelijck te houden, ende hebben dienvolgens sijnen versuick niet alleen geweygert toe refunderen ende hem in sijnen plaetze te verdragen, maer hierenbenedeffens vermaent in oeverweginge sijns vals te gedencken aen den ontfangen gratie ende in consideratie van dien ter eeren Godes ende welstandt zijner kercke sijnen dienst toe verlaten ende na gevallen sententie oever hem patientelijck hem aen toe stellen, aennemende so heijlsamen ende broderlijcken correctie tot zijner verbeteringe.

Op den saecke van LIEUWE LIEUWES, in welcke de gecommiteerde van den classe Franequerana gelastet waren van den synodo om den kerckenraadt van Franiquer toe vermanen, dat sij hem oever sijnen begangen fauten souden aanspreken ende met hem handelen, na dat sij souden befijnden stichtelijck, is besloten, dat voor soveel die gemelde commiteerde haren last in desen van den synodo ontfangen niet en hebben toe wercke gestelt, sij oever den versuymenisse van dien van haren respectieven classe sullen worden vermaent ende gehouden om haren last in desen aen den kerckenraadt van Franiquer toe voldoen.

In de sake van PLECKE ANSCHESZ, denwelcke (volgens voorgaende resolutie van den deputaten synodi daertoe belast) opgeleijt is een ofte twee propositionen te doen vut texten, bij haer hem gestelt, ende daerop oock ondersocht te worden, nadat de deputaten hem gehoord ende ondersocht hebbende bij den synodum haren verclaringe hadden gedaen van sijn onervarentheijt in saken den gesonde lere Jesu Christi aengaende ende van de onbequaemheijt zijner gaven ende vele meer andere bijgaende dingen van quaden geruchte tot beswaringe van sijnen sake ende persoon voorgevallen sijnde, isset tegenwoordige synodus vernootsaecht geweest om toe vallen tot deportament ende ontlastinge van sijnen dienst, daertoe niet van Gode geroepen toe sijn, de sobere kennisse, dien hij ontfangen heeft, sijne onbequame gaven, eijgen mondt ende leven ende de bijzondere acte, bij hem oevergegeven ende bij eijgen handt verteeckent ende aengenomen in het boock der deputaten, genoochsaem [tegen] hem getuijgen, hierenbenedeffens in last gevende het classi van Sneeck om hem desen besluit aen toe dienen, ende soverre indien als hij ongehoorsaem blijft (des wij hoepen neen) wert hen metteen belast om met sijn persoon voort te faren tot den excommunicatie.

Worden toegelijck oock die deputati synodi belastiget, dat sij in allen ernste bij den E. h. Gedeputeerde sullen aenhouden op sijn deportament

vut sijnen dienst ende incompten, opdat het leerampt tzijnenthalven niet meer gelastert mach worden ende van een onduchtich persoon in lere ende leven met scade dier ingesetenen werden becleedt.

Na revisie ende affhandelinghe van voorgaende resolutien ende saken is getreden tot ondersuick der tegenwoordige swaricheden deses synodi.

Ende eerstelijck opt gravamen classis Bolsuardianaë, ofte het niet raedt-saem ende stichtelijck sij, dat sodanige dienaren, die ofte met moijte in hare plaetzen staen ofte goede gaven hebbende weijnich toehoorders hebben, gevordert ende gepromoveert worden tot alsulcke plaetzen, daer se met meerder stichtinge staen mogen etc., ordineert ende vijnt goet dit tegenwoordige synodus, dat ijder classis bij alle goede ende mueligjelcke middelen bearbeijden ende tot stichtinge van het rijcke Christi besorgen sal, dat sodanige dienaers van alsulcke plaetzen, daer se onstichtelijck ofte met moijte staen, ofte daer se om des clenen gehoors wille geen vruchten ontfangen conen, na mate van haer gaven tot alsulcke plaetzen, daer sij in vrede haren dienst sullen mogen betreden ofte meerder stoffe hebben om hare gaven op woeker toe leggen, gepromoveert mogen worden ende bij inductie ofte vermaninge daertoe mogen worden gehouden. Ende bijsonder wil dit synodus, dat bij ijder classis op desen gelet sal worden bij gelegentheit, waneer sodanige dienaers mogen toegebracht worden eenige beroepingen.

Op het 2 gravamen van inhoud, oftet niet nodich sij, dat de kercken-dienaren volgen de resolutien van den nationalen synodi aengaende het kiesen van ouderlingen ende diaconen mochten geconformeert worden met de kercken, die hierinne den nationale acten volgen, opdat in dit stuck oock eenparicheijt in dese provincie oeveral gehouden werde, refereert sich dit synodus tegenwoordich na den nationalen acten namelijk synodi nationalis, gehouden tot Middelburg anno 1581 artic. 15, ende resolveert, dat als substantieel dit bij alle kercken gehouden sal worden, dat ijder kerckenraadt in sijnen kercke trecht sal hebben ende houden om de vutstellinge ende voorstellinge van dien te doen, die tot ouderlingen ofte diaconen sullen worden gevordert, latende voorts ijder kercke sijnen vrijheijt ende gewoonte in andere ommestandicheden.

Op het 3 gravamen van inhoud, dat pastorie ende costerielanden ende hijemen met huijsingen worden beswaert, ende datter oock geschieden verwisselingen ende vermangelingen van landen, ende dat van huysluyden op haren eijgen handt met oogluickinge ofte stilswijgen somwijlen van de praedicanten, die in sodanige plaetzen staen, hoe men opt gevogelicxt

dit inrijtende misbruick soudē mogen remedieren, resolveert dit tegenwoordige synodus ende wijst desen wech, dat die respectieve classes, denwelcken dusdanige abuysen ende verfremdingen der geestelijcke goederen tot kennisse sal comen ofte gebracht worden, daertegens met alle naersticheijt sullen besoingieren ende na ondersuick van saken den gelegentheijt den E. h. Gedeputeerden remonstreren ende aen haer versuicken, hun gelieve in sulcx toe remedieren volgens d'ordinantien onses lantscaps daervan vutgegeven.

Aengaende het versuick van het classis van Lieuvarden, van inhoud dat gelet mochte worden op de ontheijlinge des sabbaths ende echtenstandts, is van den synodo geen naerder middel gesien. (diewijl van desen sake diverse ordinantien bij den lantscappe gemaect ende duer placaten op diverse tijden verbeteringe gesocht is, die alomme sijn publiceert) dan dat ijder kercke ende dienaer sijnen eijgen oeverheijt aenspreke, bidde ende vermane, hun gelieve tot affweringe van Godes toorne, bevorderinge oock der heijliger ruste ende tot eerbaerheijt van den echte ende voorcominge van vele swaericheden in voldoeninge van lantsresolutien, gehoorzamen van openbare placaten ende quitinge van hare ampten de groete misbruicken, scanden ende sonden in desen, (so se die niet gansch conen wechnemen) toe minsten in haren loop tegengaen ende ophouden ende den overtreders na eijsch van saken corrigeren.

Op het 1 gravamen classis Snecanicae van inhoud, oftet niet raedtsaem, dat de magistraten vermaent ende aengesproken worden, dat se tzij gedoopte ofte ongedoopte, die tot haer comen om gecopuleert te worden, met alle bequamelicke middelen daertoe induceren, dat degene die gedoopt sijn hun in de kercke mogen laten gaergeven, daer het eijgentlijk behoort toe gescieden, ende dat de ongedoopte van hun vermaent worden hun in de christelijcke religie toe laten onderwijsen ende in de kercke, als sijn d'onderwijsinge ontfangen hebben, hun toe laten doopen ende daarna oock van den dienaeren in hare houvelijcken toe laten copulieren, verclaert dit tegenwoordige synodus wel goet te achten, dat de christelijcke magistraten hieroever worden van hare kercken ende dienaers vermaent ende dat van deselve dese vaderlijcke sorge aen hare onderdaenen werde besteedt tot ophoudinge van de goede reputatie des diensts ende der dienaeren, doch dat geen kercke in desen sijnen magistraet toe gebieden heeft, ende te besorgen staet na gelegentheijt van tegenwoordige tijden, dat met sulcx aen voorgemelde houvelicxpersonen weijnich profijt sal conen gedaen worden.

Opt 2 gravamen van inhoud, dat de personen, die voor de copulatie tzaenlopen ende malcander beslapen, met bruecken ende geltstraffe toe straffen, ten eijnde sodanich onordere ende abuijs teenenmael afgescafft

mochte worden, verstaet dit synodus behoorlijk toe sijn ende eerlijk, dat sulcke onordere van den magistraten door civile boete gestraft worde sowel in dien, die hare houvelixsconsummatien bij haer verfolgen, als die die sulcx verfolgen bij den dienaren der kercke, ende sal het de sorge sijn van ijder kercke ende dienaer tot desen oock hare respectieve overheden toe bidden ende toe vermanen.

Op het laeste van inhoud, dat de classes vermaent worden goeden acht toe nemen op de resolutien, in versceijden synoden genomen aengaende de exercitien der medecijnen, die bij den dienaren gepleecht worden, belast dit tegenwoordige synodus ijder classi respectievelijk wel toe letten, wat in desen so in nationalen als andere provinciale synoden besloten is om deselve te doen onderhouden bij allen dienaren onder haer sorterende ende om sonder aensien, wie tegens desen doet, te vermanen om alleen met die diensten sijns ampts hem toe bemoeijen ende van genen anderen dienst sijnen winninge ende werck toe maken. Werden niettegenstaende desen evenwel de classes oock gehouden op de gelegentheijt van alsulcke dienaers toe letten om, bij soverre sij weten, dat se met last van huishoudinge so sijn beswaert, dat se van haren dienst niet eerlijk leven en mogen, dat se voor sodanige broderlijke sorge dragen, dat haren onderhout ofte bij hare gemeenten (so het aldaer toe becomen is) ofte bij andere wegen mach verbeteret worden, gemerckt eenen trouwen arbeijder sijnen loon waerdich is, ende die met den worde onderwesen worden, gehouden sijn allerleije goet mede toe deijlen dengenen, die hun onderwijsen.

Hijerna is gesproken van de stellinge der deputaten, ende sijn van de respectieve volmachten een jegelicx classis hare deputaten verordineert.

Ende eerstelijck navolgende de ontfangen ordere der kercke so sijn volgens d'oordere voor desen jare in continuatie hares dienstes gehouden ende gebleven D. SOPINIUS, dienaer des h. evangeliij tot Boelsuaert, ende de erentvheste TACO VAN AIJSMA, ouderling tot Hichtum.

Vut den classe Franequerana WILHELMUS FOLCKERI, dienaer der gemeente Christi aen S. Jacobskerck, ende DIRCK WILLEMSZ, ouderling van Harlingen.

Vut den classe van Doccum HAJO LAMBERTI, dienaer des h. evangeliij tot Doccum, ende GATZE JELTINGA, ouderling tot Collum.

Vut den classe van Lieuvarden BERNARDUS FULLENIUS, dienaer des h. evangeliij tot Lieuvarden, ende RENNICUS ATZMA, ouderling derselve kercke.

Vut den classe van Sevenwoude FRANSISCUS HAVERCAMPUS, dienaer des evangeliij ter Idzardt, ende HENDRICK BRUCHTERS, ouderling derselve plaetze.

Vut den classe van Sneeck HUGO PETRI, dienaer des evangeliij tot Oesterwijerum, ende JURIEŃ MICHIELS, ouderling tot Sneeck.

Na desen is onder ende oever den broderen deses synodi censura morum gehouden praesentium ende een den anderen in alle liefde ende frientscap bejegt hebbende ende bedanckt wederzijden van onderlingen raadt ende hulpe.

Sijn oock van den broderen die E. h. Gedeputeerde bedanckt van de toesendinge harer committeerden.

Ende alzo de doodt van sijns huysfrouwen vader rechtfaerdichlijck ontsculdicht d'absentie van den E. ende erentvhesten grietman ende heer Gedeputeerde BOCKE VAN BURMANIA, is hierenbenedeffens de eerwaerdige heer DIRCK TIJSSEN voor sijnen tegenwoordicheijt, raadt ende hulpe hoogelijck bedanckt.

Daerna met een bequame dancksegginge voor de vreedtzame versameling aen den Here, gedaen zijnde van den praeside, zijn de broders met onderlinge begroetinge in alle frientscap gesceiden. Actum desen 7 Junij voor noon anno 1615.

Ende vut den name van dese synodale vergaderinge tot meerder bevestinge bij den praesidem ende scribam ondergeteeckent.

Dit waren hare namen:

J. BOGERMANNUS, synodi praeses.

JOANNES JOANNIS BILT, scriba synodi.

Gecollacioneert met den principale is bevonden toe accorderen bij mij

JOANNES JOANNIS BILT. 1)
